

**FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVY UNIVERZITY**

-

Sdružená uměnovědná studia

Úvod do uměnovědných studií

Téma: UMĚLECKÉ DÍLO

Anna Smutná

400087

UMĚLECKÉ DÍLO

Umělecké dílo jako encyklopedické heslo

Ernest Hans Gombrich zaujímá názor, že ve skutečnosti umění neexistuje, jsou pouze umělci: „Kdysi to byli lidé, kteří si vzali barevnou hlinku a na zeď jeskyně načrtli tvary bizona; dnes si někteří kupují barvy a navrhují plakáty na reklamní plochy; dělali a dělají i mnoho jiných věcí. Nazývat takovou činnost uměním můžeme tehdy, když si uvědomíme, že toto slovo znamená v různých dobách a místech velmi různé věci, a také pokud je nám jasné, že Umění s velkým U neexistuje.“ To, co nazýváme „umělecké dílo“ je předmět vytvořený lidmi a pro lidi.

Jaroslav Volek a jeho názor: „Umělecké dílo tedy nepoznáme podle toho, jak vypadá a jak působí, ale také podle toho, jak vzniká. I fragment díla je celý artefakt. I ten „nejabstraktnější“ obraz je ještě pořád konkrétnější než ten „nejkonkrétnější“ pojem, třebaš pojem „ruční brzda automobilu“ nebo „knoflík u vesty“. Po stránce obsahové je těžké hovořit v umění o nějakém stálém progresu, vezmeme-li v úvahu dostatečně velké plochy a pohybujeme-li se ve špičkové úrovni geniálních výtvorů lidské tvořivosti. Nemyslíme, že by to bylo velkým neštěstím, kdyby i u prostého vnímatele někdy převládla – nebo předcházela – intelektuální orientace před vlastním uměleckým zážitkem.“

Krása versus ošklivost

„Slovem *krásný* a dalšími, obdobnými výrazy – *půvabný, hezký, ušlechtilý, nádherný* či *skvělý* – většinou označujeme něco, co se nám líbí. Zdá se, že v tomto smyslu pro nás *krásný* znamená totéž co *dobry*. A skutečně, v různých historických epochách byly pojmy *krása* a *dobro* těsně spjaty.“ (ECO: 2005, str. 8) Takto definuje krásu ve své knize *Dějiny krásy* známý italský spisovatel Umberto Eco. V této knize najdeme obrazy mistrovských děl v průřezu dějinami, které jsou považovány za *krásné*. Co to ovšem znamená, že je to krásné? Byly kritéria pro krásu stejné v každé době naší dlouhé historie? Co bylo a je považováno za idol krásy?

„Problém krásy spočívá v tom, že se vkus a představy o tom, co je krásné, velice liší.“ (GOMBRICH: 1997, str. 17) Samozřejmě, to, co je krásné pro nás, nemusí vyvolávat sympatie u druhých. Pro naši kulturu nebudou přitažlivé ženy s talíři vkládanými do rtů a naopak. Například kultura kmene Padaungů, který žije na hranicích Barmy a Thajska, považuje za symbol krásy ženy s dlouhými žirafími krky, které si svůj krk natahují a hlavně zkrášlují zlatými kovovými kruhy. Pro ně jistě nebude zajímavá a „plnohodnotná“ žena s, pro nás, normálním krkem bez obručí. Stejně je to i s uměleckým dílem. Můžeme si vzít jeden stejný objekt a nechat jej zpracovat několika umělci, například malíři. Každý umělec pojme své dílo jinak, podle svého. Jeden může vidět krásu v dokonale zvolených proporcích, jiný zase v pečlivém výběru barev a jejich spojení. Každý bude svým způsobem puntičkářský pro dokončení svého díla, nebude spokojený, dokud jeho dílo nebude pro něj vyzařovat určitou krásu. Dále lidé, co budou hodnotit tyto díla, se můžou přít o to, které je lepší, protože zase každý divák bude mít jiné nároky na to, jak má vypadat krása. Důvodem je cit, každý cítí krásu jinak. „Je fascinující pozorovat umělce snažícího se dosáhnout správné vyváženosti. Kdybychom se ho však zeptali, proč udělal toto nebo pozměnil tamto, pravděpodobně by nám to nedokázal říci. Neřídí se žádnými ustálenými pravidly. Prostě to tak cítí. (GOMBRICH: 1997, str. 34)

Na rozdíl od toho, že co je krásné se určuje podle toho, jak to cítíme, můžeme uvést kritérium doby, epochy, nebo režimu, v jaké žijeme. Důkazem nám jsou literární a filozofické texty, nebo přímo umělecká díla té doby. Jak se můžeme například dočíst ve zlomku z *Klementa Alexandrijského* „Kdyby však volí a lvi a koně též dostali ruce anebo uměli kreslit a vyrábět tak jako lidé, koně by podobné koňům a volí podobné volům kreslili podoby bohů a právě taková těla jejich by robili, jakou i sami postavu mají.“ (ECO: 2005, str. 14) Jako příklad můžeme uvést dobu ne tak dalekou, dobu, kdy nám komunisté diktovali, mimo jiné i to, co je krásné, jakékoliv odchylky od jejich diktování se trestaly.

Díla umělců určitých historických epoch oslavovaly jistý druh krásy, ať už to bylo zaměřené na lidské tělo, přírodu či myšlenku. Občas se některé vzory vracely napříč staletími a navzájem se ovlivňovaly. Nelze ovšem určit nějaká pravidla, nikdo neví, jakého výsledku chce umělec dosáhnout. Cílem umělce každé generace bylo dosáhnout určitého citového souladu.

Existuje nějaké univerzální měřítko krásy? Výše zmíněný, Umberto Eco poukazuje na možnost, že, co je krásné, je i dobré. Pocit krásna v nás můžou vyvolávat věci, které jsou pro nás důležité, dobré. Snad pro každou matku je nejkrásnější dítě na světě právě to její. Což platí a platilo v každé době. Dále tu je fakt, že když něco chceme, chceme to proto, že se nám

to líbí, že cítíme, že nás to potěší. Chceme to, protože si myslíme, že je to krásné a pro nás to nejlepší. Toto pravidlo nejvíce platí pro běžný život. Nejen při životně důležitém okamžiku, ve výběru partnera, ale i v běžných denních banalitách, jako je například výběr místa v autobusu.

Umberto Eco vyjadřuje názor, že *ošklivost* byla vždy definována jako protiklad krásy. Oproti dějinám krásy, nemáme o dějinách ošklivosti mnoho svědectví. Proto musíme věřit, že ošklivost šla vždy ruku v ruce s krásou. Co není krásné, je tedy ošklivé? Zde bychom se opět mohli vrátit k názoru, že pojetí krásy, nebo tedy ošklivosti, záleží na vkusu a představách o tom, co je nebo není krásné, individuálně na každém člověku zvlášť.

S pojmem *ošklivost* koresponduje pojem *kýč*. Stejně tak jak krásu, tak podstatu kýče je nelehké specifikovat. Mnozí lidé neumí definovat pojem kýč, což znamená, že většinou pojmu ani nerozumí. Z jakého hlediska, pod jakou podmínkou, můžeme nazývat kýč kýčem? Platí, že v jisté míře toto označení nese pejorativní význam. Čili to, co je nazváno kýčem, by se nám automaticky nemělo líbit a naopak to, co se nám nelíbí je kýč? Tomáš Kukla se snaží pojmenovat všeobecný názor hodnocení uměleckého díla, zejména současné cítění společnosti na to, co je nebo není kýč. Zastává názor, že pro právo označit věc kýčem, musí existovat určitá pravidla, které, podle mého názoru, v dnešní době neexistují. Dílo, které zobrazuje něco ošklivého, se nám může líbit například právě proto, jak precizně a profesionálně je ztvárněno, naopak nekvalitně zobrazená krása se nám nemusí líbit, můžeme dílo považovat za ošklivé, za kýč. Což ovšem neznamená, že věc, která byla dříve označena za kýč, dnes nemůže být ceněna jako umělecké dílo.

Ať už mluvíme o kráse, nebo o ošklivosti, či kýči, platí jedno zásadní pravidlo, a sice že záleží pouze na individuálním vkusu a vnímání každého jednotlivce zvlášť.

Použitá literatura

- ECO, Umberto. *Dějiny krásy*. 1. vydání, Praha: Argo, 2005, 439 s. ISBN 80-7203-677-7
- ECO, Umberto. *Dějiny ošklivosti*. 1. vydání, Praha: Argo, 2007, 455 s. ISBN 978-80-7203-893-0
- GOMBRICH, Ernst Hans. *Příběh umění*. Vydání v češtině 2. (rev.), v Argu 1. Praha: Argo, 1997, 683 s. ISBN 80-7203-143-0
- KUKLA, Tomáš. *Umění a kýč*. Praha: Torst, 1994, 185 s. ISBN 8085639173
- VOLEK, Jaroslav. *Základy obecné teorie umění*. 1. vydání Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, 259 s.